

Periodiek

Historische Kring Maarssen, 51e jaargang
nr. 3 - 2024

IN DIT NUMMER:

WANDELING
LANGS DE VECHT
(SLOT)

EN ONDER ANDERE:

HET CITROENTJE

BALTHAZAR
HUYDECOPER EN
DE TIJDGEEST

EEN
TERRACOTTA-
PLASTIEK
VAN CORNELIS
DE BRUIN

INTERNATIONALE **ISC** SCHARELVEEES
CONTROLE

Voor erkend scharelvrees

**Slagerij
Dorresteyn**
sinds 1882

Nassastraat 4
Tel. 0346 - 561219
Maarssen

**RADIO - T.V.
ELECTR. HUISHOUDELIJK
+ VOORDEEL + VAKMANSCHAP
+ KWIEKE SERVICE**

★
radio en t.v. speciaalzaak
★

elektron
Nassastraat 9-11,
3601 BA Maarssen
telefoon: 0346-562081

HONIG
TWEEWIELERSPECIALIST

Bij ons is iedereen welkom
waar de fiets ook vandaan komt.

Nassastraat 99, Maarssen
Telefoon: 0346-760760

info@honigtweewielerspecialist.nl
www.honigtweewielerspecialist.nl

VOLG ONS OP FACEBOOK
WWW.FACEBOOK.COM/HONIGTWEEWIELERSPECIALIST

VAN VREDENDAAL & ZN
aannemersbedrijf restauratiewerken

anno 1911

Harmonieweg 1 3603 BN Maarssen

info@vanvredendaalenzn.nl 0346
561356
www.vanvredendaalenzn.nl 06 12 961
465

colofon

De Historische Kring Maarssen is opgericht op 11 september 1972 en opgenomen in het verenigingsregister bij de Kamer van Koophandel en Fabrieken voor Utrecht en Omstreken onder nummer 301763120000.

Informatie en contact

Website: www.historischekringmaarssen.nl
E-mail: secretaris@historischekringmaarssen.nl

Bestuur

Bert Appeldoorn, voorzitter
E-mail: voorzitter@historischekringmaarssen.nl
Arie van Ginkel, secretaris
Postbus 90, 3600 AB Maarssen, tel.: 0346-564168
E-mail: secretaris@historischekringmaarssen.nl
Len Goossens, penningmeester
E-mail: penningmeester@historischekringmaarssen.nl
Helma Bokhove, Bert de Ruiter

Ledenbeheer:

Jantien de Ruiter
E-mail: ledenbeheer@historischekringmaarssen.nl
Tel: 0346-563599

Ereleden:

Mevr. G.M. Willekes-van Putten (24-02-2000), dhr. B. de Ruiter (21-02-2002), mevr. M.C. Hatzmann-Scheltema (23-02-2006), dhr. B. Visschedijk (26-02-2009), mevr. A. Wolters-Dekkers (03-03-2011), dhr. H. Blaauw (06-03-2014), dhr. H. van Bommel (28-10-2021), drs. W. Smits (07-03-2024)

Leden van verdienste:

Drs. W. Smits (10-02-1994), mevr. A.P. van Haaften-van Rijswijk (26-02-2015), mevr. R. Tijhuis (10-03-2016)

Periodiek:

Hoofdredactie: Piet Gentenaar, Jaap Trouw
Secretaris: Arjan van Weele
Redacteurs: Bert de Ruiter, Els Sonneveld
Eindredactie: Ria Tijhuis
Kopij zenden aan Piet Gentenaar.
E-mail: redactie@historischekringmaarssen.nl
Verkoop losse nummers: Bert de Ruiter, Nicolaas Maesstraat 6, tel: 0346-563599

Lidmaatschap:

Het lidmaatschap bedraagt € 17,00 per jaar. Opzeggen kan alleen per kalenderjaar. Voor meer informatie en aanmelden als lid van de Kring zie de website of neem contact op met Jantien de Ruiter, Nicolaas Maesstraat 6, 3601 DR Maarssen,
Tel: 0346-563599. E-mail: ledenbeheer@historischekringmaarssen.nl
Bankrekeningnummer NL93INGB0002907376 t.n.v. Penningmeester HKM

Vormgeving en productie:

Topic Creatieve Communicatie, Wierden.

inhoud

- 83 Colofon en inhoud
- 84 Kringnieuws
- 87 Nieuws van het Vechtstreekmuseum
- 88 Het Citroentje
- 93 Uit het archief
- 94 Een wandeling langs de Vecht
- 106 Een terracottaplastiek van Cornelis de Bruin
- 109 Achter de schermen
- 110 Balthazar Huydecoper en de tijdgeest
- 118 Oud Nieuws

Inleverdatum kopij

U kunt kopij voor het volgende nummer inleveren vóór 15 september 2024.

Disclaimer

Het overnemen van artikelen en afbeeldingen zonder toestemming van de redactie is niet toegestaan. De inhoud van de artikelen is voor verantwoording van de auteur. De Historische Kring Maarssen heeft al het mogelijke gedaan om de eventueel rechthebbende op beeld en/of tekst te achterhalen. Indien u meent aanspraak te kunnen maken op dergelijke rechten, verzoeken wij u contact op te nemen met het bestuur via de secretaris.

op de cover

Sculptuur van Lolke van der Bij en Marianne van Dedem met Vechtenstein met Vechtenstein op de achtergrond. Foto Ria Tijhuis.

Kringnieuws

Ledenenquête HKM

De Historische Kring Maarssen bestaat ruim 50 jaar, heeft 1100 leden, verzorgt lezingen, brengt het Periodiek uit en doet nog veel meer. Het bestuur wil 'de staat van de vereniging' tegen het licht houden. Daarvoor willen wij een beeld krijgen van hoe u als lid van de HKM de activiteiten van de Kring ervaart en hoe wij de kwaliteit mogelijk kunnen verbeteren.

Wij gaan dit doen door een enquête uit te zetten. Wij leggen u via onze website een vragenlijst voor. Dat maakt het mogelijk, dat we nagenoeg alle leden bereiken. Daarnaast is deze werkwijze efficiënt en zijn er nauwelijks kosten mee gemoeid.

Het is de bedoeling dat u later deze maand via de nieuwsbrief verder wordt geïnformeerd.

De leden die niet beschikken over internet, dan wel hun e-mailadres niet willen gebruiken voor de HKM, zijn welkom op dinsdagmiddag 3 september tussen 14.00 en 16.00 uur om de vragenlijst op te halen bij de HKM in de vergaderruimte van Silverstein.

Uitbreiding bestuur

Na het vertrek van Hans van Bommel bestaat het bestuur van de Kring uit vijf personen. Secretaris Arie van Ginkel heeft al aangegeven dat de huidige termijn zijn laatste is en zal dus aftreden in maart 2026. Bestuurlijke continuïteit is belangrijk voor het wel en wee van de vereniging, maar het is ook belangrijk dat regelmatig nieuwe bijdragen geleverd kunnen worden aan de veelheid van mooie zaken waar de Kring zich mee bezighoudt. Interesse voor de geschiedenis, de cultuur en de mensen in Maarssen is wel gewenst. Als u dat heeft en ook belangstelling heeft om ons bestuur en daarmee de organisatie te versterken, is een reactie vanzelfsprekend zeer welkom. Een gesprek bij een kop koffie kan een eerste stap zijn. Stuur een e-mail naar Bert Appeldoorn (voorzitter@historischekringmaarsen.nl) en een afspraak wordt graag geregeld. Wilt u op andere wijze bijdragen, dan is uw reactie natuurlijk ook welkom.

Open Monumentendag (OMD)

De Open Monumentendagen zijn dit jaar op 14 en 15 september. Traditiegetrouw neemt de Kring op de eerste dag bezit van Goudestein en verwelkomt en begeleidt de bezoekers met de verhalen over Goudestein en zijn bewoners. Die traditie wordt dit jaar voortgezet!

Maar we doen meer. Het thema van de Open Monumentendagen dit jaar is 'Verbinding' en daarbij kun je aan veel zaken denken. Wij hebben ervoor gekozen om - denkend ook aan de Canon - een fietstocht uit te zetten die ons langs en door de kernen van Maarssen brengt. Vanuit ons thuishonk Silverstein gaan we eerst via de ene brug naar het jubilerende Maarssenbroek om vervolgens via de andere brug de andere kernen aan te doen. We hopen, dat veel mensen hun (klein) kinderen meenemen op die trip. Voor de kinderen hebben we iets extra's in petto. Er is onderweg veel moois te bezichtigen en de tocht kan op verschillende dagen gefietst worden, maar voor het gebeuren met de jeugd richten we ons alleen op de zaterdag. Uiteraard zult u via het OMD-comité van Stichtse Vecht, via de pers en de speciale OMD-krant verdere informatie ontvangen. Houdt u ook onze HKM-website en onze Nieuwsbrief in de gaten.

Lezing

Op 10 oktober verzorgt Ron Moers een lezing over De Croesen, een dwarshuisboerderij aan de Zogweteringlaan in Maarssen. Locatie: Open Hof, Kerkweg 60, aanvang 20.00 uur.

Excursie naar Amersfoort

Stipt om 9 uur vertrok een bijna volle bus op zaterdag 25 mei vanaf het Harmonieplein naar Amersfoort voor onze jaarlijkse excursie. De organisatoren Piet van Beek en Len Goossens hadden een mooi programma uitgezet, waarin het Onze Lieve Vrouwekerkhof het vertrekpunt vormde.

Het plein ligt aan de voet van de Onze Lieve Vrouwetoren en is met een hoogte van 98,33

meter de derde toren van Nederland. Deze 'Lange Jan' staat er weliswaar verweesd bij, maar is de trots van Amersfoort. In 1444 werd een Maria-beeldje gevonden dat wonderen kon verrichten. Van heinde en verre kwamen pelgrims naar de stad; van hun geschenken werd de kerk gebouwd. In 1787 is de kerk ingestort als gevolg van een explosie; er was daar buskruit opgeslagen. Een bijzonderheid is dat de toren het centrale punt is van de Nederlandse kaartprojectie van de Rijksdriehoekmeting (met coördinaten +155 000 m +463 000 m ook wel Amersfoortcoördinaten genoemd).

Na de koffie met taart vertrok de groep naar de rondvaartboten. Verdeeld over drie elektrisch aangedreven boten werd een mooie tocht gemaakt over grachten en singels. Deskundige gidsen namen ons mee in hun verhalen over de geschiedenis van gebouwen en mensen.

Na de lunch volgde een rondwandeling door de stad, waarbij de mogelijkheid bestond een langere of korte route te volgen. Deze keuzemogelijkheid viel in de smaak, want voor beide wandelingen bleek evenveel belangstelling. We werden ook nu door betrokken gidsen meegenomen naar hofjes en pleinen, langs stadsmuren en monumenten. Een uitgebreid verslag zou tot een boekwerk leiden, maar uit reacties bleek dat de organisatie een goede keuze had gemaakt. Na enige rust op één van de terrassen kwam de bus de groep weer ophalen en om kwart over vijf stapte iedereen, sommigen misschien wat moe, maar zeker voldaan, uit op het Harmonieplein.

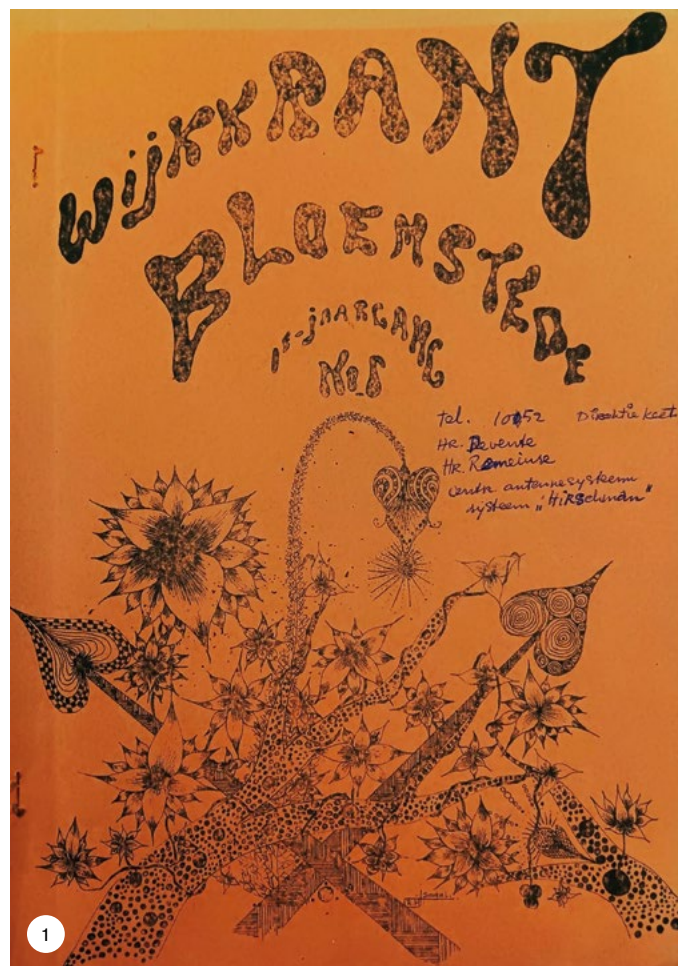
Wat je hiervan het meest bijblijft, zal per persoon misschien verschillen. Uw schrijver vond de link naar Maarssen leuk. Aan de Zuidsingel staat het klooster van de zusters van Onze Lieve Vrouwe van Amersfoort. Het bestuur van de Congregatie besloot het complex te verkopen, omdat het

Citroentje Wijkkrant voor Maarssenbroek 1974-1982

Wally Smits

Bovenstaande titel dekt niet de beginjaren van het bestaan van Maarssenbroek. Met de oplevering in 1974 van de eerste woningen in deze nieuwbouwwijk ontstond echter de behoefte

om met elkaar te communiceren over het wel en wee van de wijk Bloemstede. Een groepje bewoners nam dan ook het initiatief om een krantje uit te brengen voor (aanvankelijk) de wijk Bloemstede (zie afbeelding 1).¹⁾

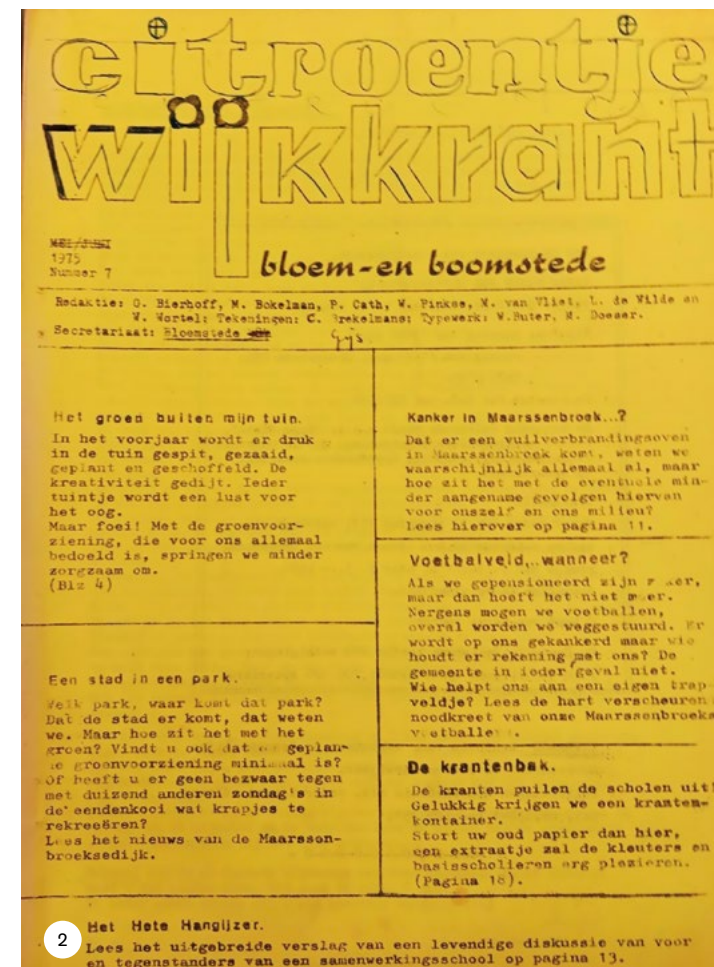
De wijkkrant voor Bloemstede 1^e jaargang nummer 1 met in pen op de kaft geschreven 'Centraal Antenne Systeem'. Hier werd ook kritisch over geschreven.

Het werd een gestencild periodiekje waarin een tiental mensen alles wat speelde in hun nieuwbouwwijk tegen het licht hield. De wijkkrant was er 'voor, maar vooral door de bewoners van Bloemstede' (en later Boomstede) staat er al in uitgave nummer 2 van de eerste jaargang. In oktober 1975 werd het verspreidingsgebied uitgebreid tot de wijk Duivenkamp. Die uitbreiding zou maar doorgaan met iedere nieuw aangelegde wijk tot het doek voor het blaadje in 1982 viel. Hoewel er wel veel kritische artikelen in stonden, is dat niet de reden dat het blad al spoedig Citroentje ging heten; niet door de zure artikelen maar ingegeven door de gele kleur van het kaft (zie afbeelding 2).

De naam Citroentje is geboren, echter alleen nog gericht op de wijken Bloemstede en Boomstede.

Import

Informatief is de publicatie van de bevolkingsopbouw en de herkomst van de bewoners van de wijk Boomstede. Tussen december 1974 en april 1975 kwamen 383 personen in de wijk wonen, waarbij de verhouding mannen-vrouwen ongeveer gelijk was

De naam Citroentje is geboren, echter alleen nog gericht op de wijken Bloemstede en Boomstede.

(zie afbeelding 3). Het aantal jonge gezinnen overheerste met maar liefst 70 kinderen tussen 0 en 4 jaar. De ouders waren veelal tussen 25

Maarssen was oorspronkelijk ook als 'aktie' bedoeld tegen de sloopwoede van de gemeente. Natuurlijk werd in het Citroentje ook pure informatie

onderwijzer in een nieuwbouwwijk (in Mijdrecht) dat het niveau van het onderwijs in zo'n nieuwbouwwijk enorm hoog is. Betrokken ouders en enthousiaste leerkrachten stuwden het niveau tot grote hoogte op. Inmiddels is de leeftijdsopbouw drastisch veranderd. Wat betreft de herkomst van de bevolking kunnen we zien dat Maarssenbroek in het oude dorp Maarssen nog niet zo populair was. Het sentiment was over het algemeen dat mensen Maarssenbroek 'een brug te ver' vonden. Huidige bewoners willen op hun beurt niet meer terug naar het dorp. Het kan verkeren. Het merendeel van de nieuwkomers kwam uit Utrecht (50) met als goede tweede Amsterdam (13). Zelfs uit de Verenigde Staten kwam een nieuwe bewoner.

Inhoud

De jaren 60 en 70 van de vorige eeuw werden gekenmerkt door een steeds kritischer bevolking die tegen van alles ageerde onder het motto: 'AKTIE, AKTIE, HARDE AKTIE!' U ziet dat de spelling ook aan verandering onderhevig was. De oprichting van de Historische Kring

... niet door de zure artikelen, maar ingegeven door de gele kleur van het kaft.

en 35 jaar. Bewoners boven 50 jaar waren een zeldzaamheid. Dit alles gaf de wijk een enorm elan. Ik weet uit eigen ervaring als beginnend

gedeeld, zoals de voorlopige vaststelling van de huren in Bloemstede. Door met subsidiepotjes te schuiven kwamen de huren voor de grote huizen

5-1-1975	Mark Johan Jacob Neels, Bloemstede 365.		
14-1-1975	Kim Johanna Maria Gostveer, Bloemstede 343.		
21-1-1975	Jeanne Marie Sintemaarten, Boomstede 180.		
24-1-1975	Augustinus, Antonius Gerardus Spruijt, Bloemstede 271.		
2-1-1975	Henrique Franken, Bloemstede 139.		
3-1-1975	Harrie van Elk, Bloemstede 649.		
7-1-1975	Wendy van Nooyen, Bloemstede 133.		
10-1-1975	Natascha Eugenie Meerwijk, Boomstede 302.		
12-1-1975	Ingar Kraemer, Bloemstede 174.		

Leeftijd	Nuwon	Prognen	Totaal
0 - 4 jaar	31	39	70
5 - 9	25	23	48
10 - 14	6	12	18
15 - 19	6	4	10
20 - 24	6	13	19
25 - 29	34	45	79
30 - 34	44	35	79
35 - 39	17	9	26
40 - 44	3	4	13
45 - 49	5	5	10
50 - 54	2	3	5
55 - 59	3	2	5
60 - 64	1	-	1
65 en ouder	-	-	-
Totaal	189	194	383

Plaats van herkomst	Bevolking Boomstede per gezinsheid Dec. 1974 - april 1975
Amsterdam	1
Amsterdam	13
Alphen a/d Rijn	3
Amstelveen	2
Breukelen	4
Den Bosch	1
Gastouren	1
Diepenveen	1
Elle	2
Ermele	1
Geldernisse	1
Hillegom	1
Den Haag	1
Haarlem	5
Loenen	1
Langedijk	1
Totaal	116

Overzicht van nieuwe inwoners van de wijk Boomstede. Citroentje mei/juni 1975.

uit op f 365,- en die van de kleinere woningen op f 265,- per maand. Al na vijf jaar (1979) waren de huurwoningen in Bloemstede toe aan een moderni-

Experiment hondentoilet in de wijk Bloemstede, Citroentje jaargang 6 nummer 3.

sering. Er werd gestart met het plaatsen van isolatiebeglazing, iets nieuws in die tijd. Dat er een medisch centrum kwam waar een aantal huisartsen hun praktijk had, was nog zo'n vernieuwing. De huisarts met een praktijk en apotheek aan huis had afgedaan. Eind 1977 werd in Boomstede het Aktiviteitscentrum De Eendenkooi geopend. ²⁾ Hier zouden verhitte discussies plaats vinden in het politieke café en konden bewoners terecht bij de opgerichte wetswinkel. Daar werd ook voorlichting gegeven over allerlei plannen die de gemeente had voorbereid om het leefklimaat in de wijken aangenaam te maken, zoals bijvoorbeeld het experiment in de wijk Bloemstede met een speciaal hondentoilet (zie afbeelding 4). Een met bielzen omheind terreintje gevuld met houtsnippers met in dit geval drie paaltjes waar de reuen hun behoefte tegen konden doen.

Toen ik zelf nog in Bloemstede woonde was mijn hond binnen een week gewend om hier haar behoefte te doen. Helaas, een werkgroep, afkomstig van de Utrechtse dierpsychologische 'fakulteit' concludeerde dat de gemeente er met dit experiment met een koopje vanaf wilde komen en dat het experiment bij voorbaat tot mislukken gedoemd was. Einde hondentoilet. Naarmate de bouw van Maarssenbroek vorderde, werd er meer beknibbeld op de vrije ruimte, terwijl de jeugd grotere behoefte kreeg aan die ruimte. In 1982 voerden jongeren actie: 'Wij willen trapveldjes, fiets- en skateboardbanen, meer en grotere speelruimte' (zie afbeelding 5).

Het einde

Het Citroentje mocht zich verheugen in een grote populariteit. Zelfs in het dorp Maarssen was er belangstelling voor. De kosten werden voor de initiatiefnemers echter erg hoog en konden niet meer gedekt worden door de adverteerders. Vanaf 1979 stond op het kaft dat men voor het blad nu f 1,25 moest gaan betalen (zie afbeelding 6). Dit gold echter uitdrukkelijk alleen voor de lezers uit Maarssen-Dorp. In arren moede moest de gemeente zelfs met een subsidie bijdragen. De kritische toon van het Citroentje viel niet bij een ieder in goede aarde en zo gebeurde het dat in het laatste Citroentje te lezen stond dat de gemeenteraad en met name de fracties Maarssen2000, VVD en het CDA, een motie had aangenomen waarin stond dat 'wijkbladen die

niet dienen ter ondersteuning van eigen activiteiten niet voor subsidie in het kader van het welzijnsplan in aanmerking komen'. De fracties en met name Gerard Broeke van Maarssen2000 noemden volgens het ditmaal zure artikel angstvallig niet dat deze motie gericht was tegen het Citroentje, maar het viel niet te ontkennen dat de gemeente met dit kritische blaadje in zijn maag zat. De gemeente kreeg zijn zin. Hierna verscheen er geen Citroentje meer. ●

Noten

1. RHC Vecht en Venen, toegang 0924, 2 dozen met 54 dossiermappen waarin de uitgaven van het Citroentjes per stuk zijn opgeborgen.
2. Volgens de toen gangbare moderne spelling 'aktiviteit' in plaats van activiteit, zoals ook 'fakulteit'. Ondanks meldingen van de spellingscontrole heb ik geprobeerd in dit artikel de toenmalige spelling toe te passen.

Uit het archief Deel 4

Ria Tijhuis

In deze aflevering tonen wij een kleurenfoto van een aantal kinderen dat beteuterd staat te kijken naar de resten van de volière in park Goudestein.

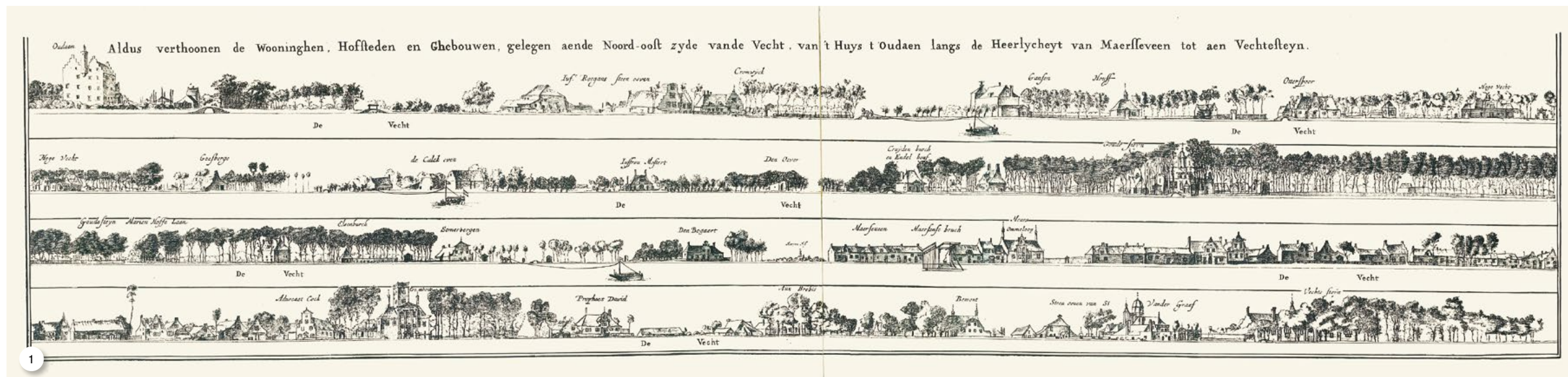
Goudestein was in 1938 leeg komen te staan na het overlijden van mevrouw weduwe L.J. Royaards-Huydecoper. De bewoning door de latere gebruikers, bezet door de Duitsers van 1940 tot 1945 en in gebruik bij het Rijksinstituut voor Sociale Jeugdzorg van 1946 tot 1959, was niet bevorderlijk voor het welzijn van het huis.

Er kwam echter licht in de duisternis. De gemeente nam in 1955 het besluit om Goudestein aan te kopen van de erfgenamen, de twee dochters van mevrouw Royaards. Doel van de aankoop was om Goudestein te verbouwen tot het nieuwe raadhuis voor de gemeente Maarssen. Het raadhuis Huis ten Bosch aan de Zandweg was te klein geworden. Goudestein was dus voor geheel verval behoed. *'De gemeente heeft getoond gevoel en begrip te hebben voor het instandhouden van een monument van cultuurhistorische waarde.'*, aldus de auteur van het artikel in het Periodiek van april 1975.

Na een grondige restauratie wordt Goudestein op 19 januari 1961 in gebruik genomen als gemeentehuis. Op de begane grond rechts van de ingang is de nieuwe trouwzaal; op de eerste verdieping de kamers van Burgemeester en Wethouders. De ruimte op de zolder wordt ingericht voor de Oudheidkamer, de voorganger van de HKM. In het koetshuis Silverstein wordt de dienst gemeentewerken gevestigd. De tuin eromheen wordt ingericht tot een prachtig, voor het publiek opengesteld park. Daar bevindt zich het verzetsmonument, een grote vijver met diverse vogels én de volière. In het februarinummer van het Periodiek van 1973 wordt beschreven welke tropische vogels van over de hele wereld hier verblijven: de Australische groenvleugelduif, de Zuid-Amerikaanse roodkuifkardinaal en de uit India afkomstige zwartkoportolaan. De zorg ervoor is aan de tuinman toevertrouwd. Het wordt een ware attractie voor de Maarssense vogelliefhebber. In 1986 wordt in het Periodiek gemeld dat het vogelhuis een nieuw rieten dak heeft gekregen en in 2016 is er nog een vermelding dat de hoefslagpaal, die naast de volière heeft gestaan, na afbraak van de volière is verplaatst naar de zijkant van het koetshuis Silverstein.

Blijft de vraag aan de lezer: Is het bekend wanneer deze volière afgebrand is, en is het ook duidelijk geworden wie daarvoor verantwoordelijk was? Wellicht kent u, of bent u, één van de kinderen op de afbeelding. De redactie hoort het graag. U kunt een e-mail sturen aan redactie@historischekringmaarsen.nl. ●

Een wandeling langs de Vecht van Oudaen naar Vechtenstein

Slot

Hans van Bommel

*'Aldus verthoonen de Wooningen, Hofsteden, en Ghebouwen
gelegen aende Noord-oost zyde vande Vecht,
van het Huys t Oudaen langs de Heerlycheyt van Maersseveen
tot aen Vechtesteyn'*

In de vorige aflevering van onze boeiende wandeling langs de Vecht in het Periodiek van mei liepen we over de prachtige Langegracht met al zijn fraaie gevels en bijbehorende historie. In deze laatste etappe vervolgen wij onze weg vanaf het bruggetje bij het Maarsseveensegrachtje over de Zandweg richting Vechtenstein.

Huis ten Bosch ontwaren we achter de hoge heg, een pand op een locatie met een boeiende geschiedenis. In de negende eeuw was hier al bebouwing. Het Goed ten Bosch besloeg op die locatie toen een groot deel van de oostelijke Vechoever. In 1593 werd het gebied gesplitst in

het toenmalige Goed ten Bosch en het huidige Huis ten Bosch. Het heeft ook Cromhout geheten, omdat een familie met die naam daar van 1640 tot 1764 woonde (zie afbeelding 3). Later heeft het ook de naam *'Moins et Content'* (Minder en Tevreden) gehad.

De classicistische gevel van het huidige gebouw is ontworpen door Jacob van Campen. Het huis kende sindsdien veel verschillende eigenaren en bewoners en natuurlijk bouwkundige aanpassingen. In 1922 kocht de gemeente Maarssen het pand en richtte het in als gemeentehuis. Na de capitulatie in mei 1945 werd burgemeester

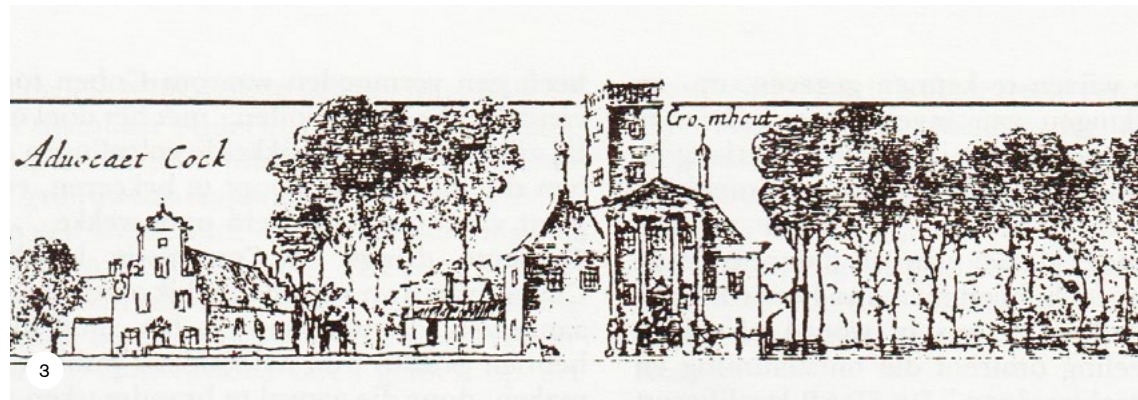
Van Haselen op het bordes van Huis ten Bosch door de Binnenlandse Strijdkrachten (BS) in zijn functie hersteld, geflankeerd door Ab Degen, commandant van de BS, (links op de foto) en Jo Busse, plaatsvervanger toen Degen moest onderduiken (zie afbeelding 4). In 1961 werd Goudestein het gemeentehuis en werd Huis ten Bosch weer particulier bewoond. Het verzetsmonument van Marian Cobius (1920-1994) dat in juni 1949 in het park was neergezet, werd toen ook verplaatst naar het park van Goudestein. Richten we de blik op de overzijde van de Vecht, dan kijken we naar de plek waar het riante Huis Ter Meer heeft gestaan. Al in de elfde eeuw was er op die plek bebouwing in de vorm van het Huis te Maarssen (zie afbeelding 5).

In het rampjaar 1672 is er veel verwoest door de Fransen, maar steeds is er weer opgebouwd. Rond 1710 bouwde Van Lockhorst er een buitengewoon luxe

buitenplaats met een enorm park voorzien van vele kunstwerken (zie afbeelding 6). Het pand is in de loop der eeuwen regelmatig verbouwd en aangepast, maar werd in 1903 gesloopt, met als 'stuiptrekking' in 1902 een groot muziek- en zangfestijn.

Zicht op de Zandweg vanaf Huis ten Bosch. Schilderij van Heek. Archief HKM.

Cromhout (Huis ten Bosch) zoals op de gravure uit 1650 aangegeven. Archief HKM.

Veel van de kunstzinnige en riante inrichting is verloren gegaan (zie afbeelding 7). De naam leeft nog voort in de wijk die op de locatie van het park is gebouwd, Huis Ter Meer, en in de naam van de

in 1974 geopende brug die de Zandweg met de Parkweg verbindt, de Termeerbrug.

Volgens onze prent van de oeverbebouwing stond even voorbij het terrein van Huis ten Bosch een buitenplaats met de naam Propheet David, later genaamd Vechtzens en ook Nieuwhoop (zie afbeelding 8). Die laatste naam werd ook gegeven aan de wagenmakerij en (koninklijke) rijtuigenfabriek van G. Soeders, die vanaf 1843 tot 1856 hier gevestigd was. De reden voor het vertrek van het bedrijf kan te maken hebben gehad met klachten van omwonenden over stank- en geluidsoverlast.

In 1896 zou cycloaamkweker Scholten zich op dit terrein vestigen. De cycloaamnaam De Witte van Scholten is nu de naam van de woonwijk erachter. De doorgang tussen de beide witte panden direct na de brug was de toegang tot de kwekerij (zie afbeelding 9).

Op de plattegrond van afbeelding 8 zien we ook dat de bijzondere en riante buitenplaats Luxemburg gelegen was op de plek waar nu enkele grotere en kleinere woonhuizen staan. Rond 1757 kent het een bloeitijd onder beheer van de aan het Portugese koningshuis verwante familie Pereira.

Het was een ware lusthof met een prachtig park en zelfs een diergaarde met wel 500 soorten pluimgevoegelte (zie afbeelding 10). Geen luxe buitenplaats zonder ijskelder en theekeupel. Nog lang is deze combinatie hier zichtbaar geweest (zie afbeelding 11).

Op het bordes van Huis ten Bosch wordt in 1945 burgemeester Van Haselen in functie hersteld. Archief HKM.

Huis te Maarssen dat in de bocht van de Vecht stond. Archief HKM.

Even verder zien we dichterbij de weg eerst Klein-Luxemburg en dan het zeventiende-eeuwse huis Overkerck, later na renovatie Nieuw-Overkerck, met daarnaast de inmiddels verdwenen brugwachterswoning (zie afbeelding 12).

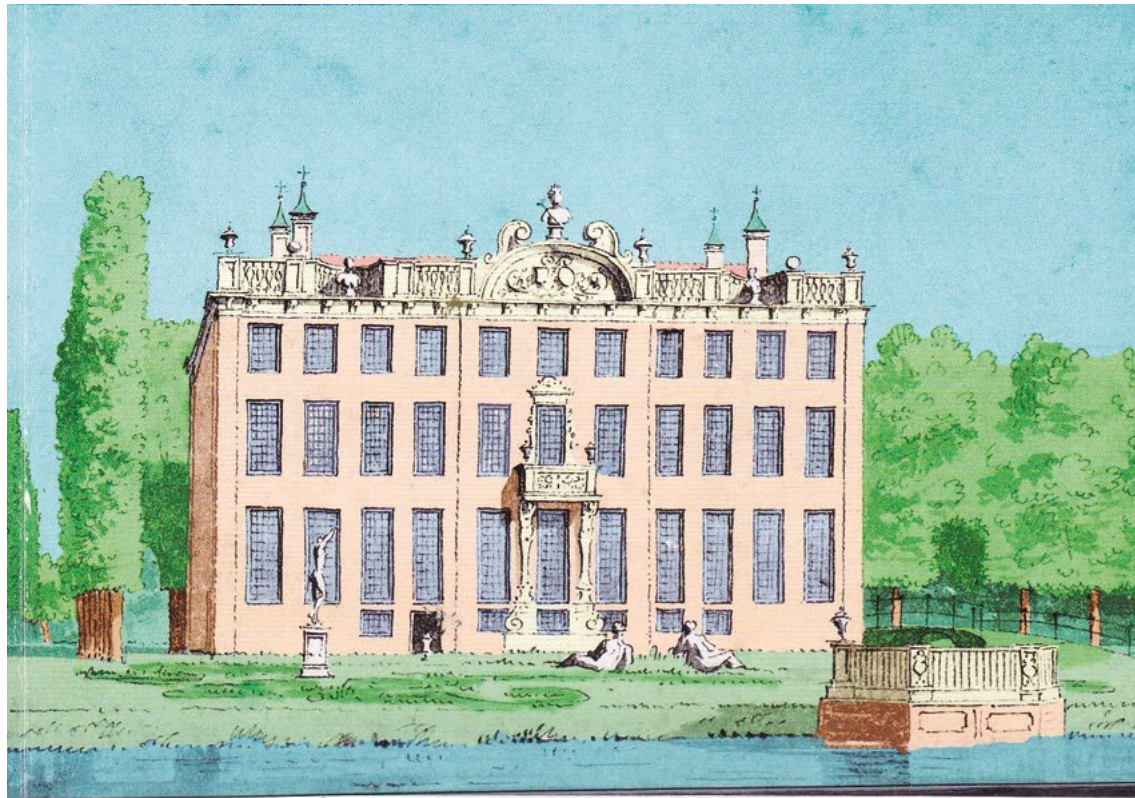
de Kaatsbaanbrug. Van Linge woonde trouwens van 1931 tot 1939 op Vechtenstein. In het Vechtstreekmuseum is de naam van de brug met het wapen van Maarssen nog bewaard gebleven (zie afbeelding 13).

Het kan te maken hebben gehad met klachten van omwonenden over stank- en geluidsoverlast.

Vanaf 1925 lag hier over de Vecht de in 1974 verwijderde Dr. A.R. van Lingebrug. De brug werd aangeboden aan de gemeente Maarssen door de heer Van Linge, directeur van de N.V. Nederlandse Kininefabriek aan de Straatweg om zo sneller en beter bij zijn opslagveem verderop de Zandweg te kunnen komen. Het transport hoefde dan niet meer door de dorpskern over

Naast Overkerck staat nog een zogenaamde 'jodenpaal'. Deze paaltjes markeerden de grens waarbinnen de joodse bewoners van Maarssen op de Sabbat nog goederen mochten dragen (zie afbeelding 14).

Voorbij huis Overkerck is in de loop der jaren veel veranderd. Op het terrein heeft in vroeger

6

Huis Ter Meer. Archief HKM.

7

Het bijzonder luxueuze interieur van de hal van Huis Ter Meer. Archief HKM.

tijden een steenoven gestaan die bij het Goed ten Bosch hoorde en vanaf 1898 werd er de beroemde accumulatorenfabriek van Wolff gebouwd, bekend geworden als 'de lichtfabriek'. Wolff (1867-1939) was gemeenteraadslid, wethouder, locoburge-

nieuwbouw, herbouw, verbouw en restauratie. Er is een Vechtenstein afgebeeld in De zegepraalende Vecht uit 1719 en Lutgers tekende een versie in 1836. Er kwam een nieuw huis in 1870 (zie afbeelding 17) en het huis dat u nu ziet, is uit 1933 en

Hij was degene die als eerste elektrisch licht aanlegde in een huis aan de Breedstraat.

meester en een ondernemer met visie. Hij was degene die als eerste elektrisch licht aanlegde in een huis aan de Breedstraat. Later kwam op het terrein een fabriek voor transportmiddelen van

ontworpen door de Maarssense architect Wybe Wymstra naar het voorbeeld van een nog steeds bestaand Amerikaans huis in koloniale stijl in North Carolina.

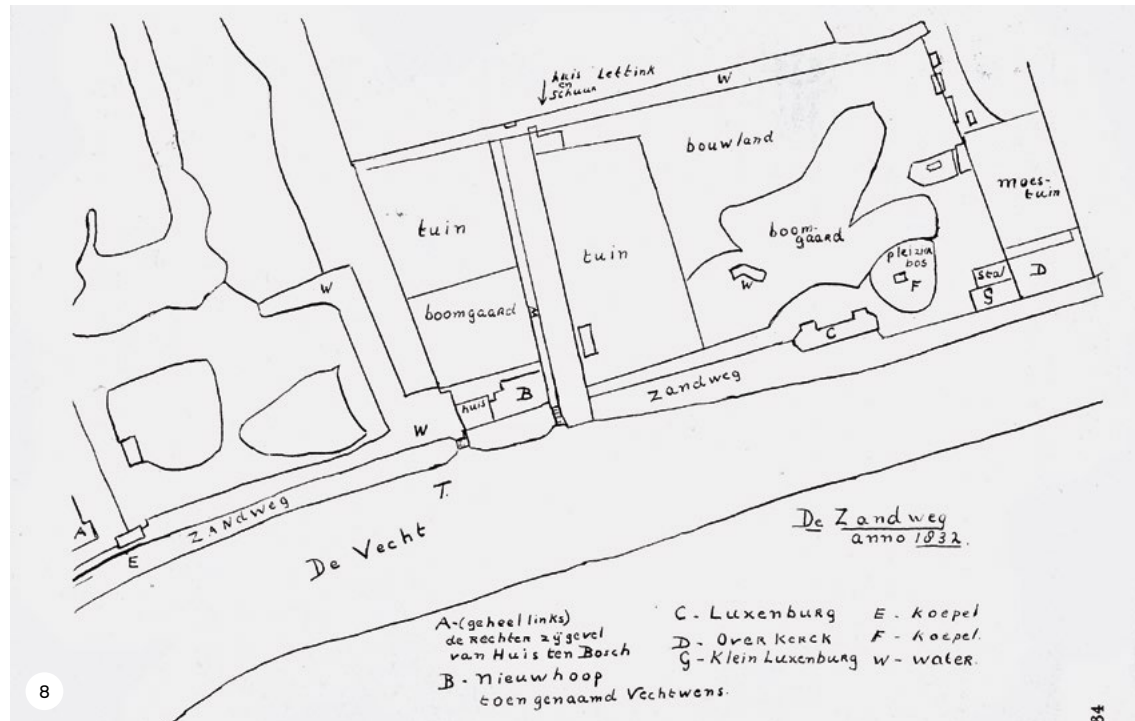
Van der Lingen, de LTF. Zie ook de luchtfoto afbeelding 9.

Aan de overzijde van de Vecht liggen ook enkele fraaie panden die aan de voorzijde aan de Binnenweg grenzen, zoals Hazenburg en Solitude. Het zijn villa's met een boeiend verleden en ook beroemde bewoners, waaronder in Hazenburg burgemeester Strick van Linschoten en later Croiset van Uchelen en in Solitude mevrouw Viruly.

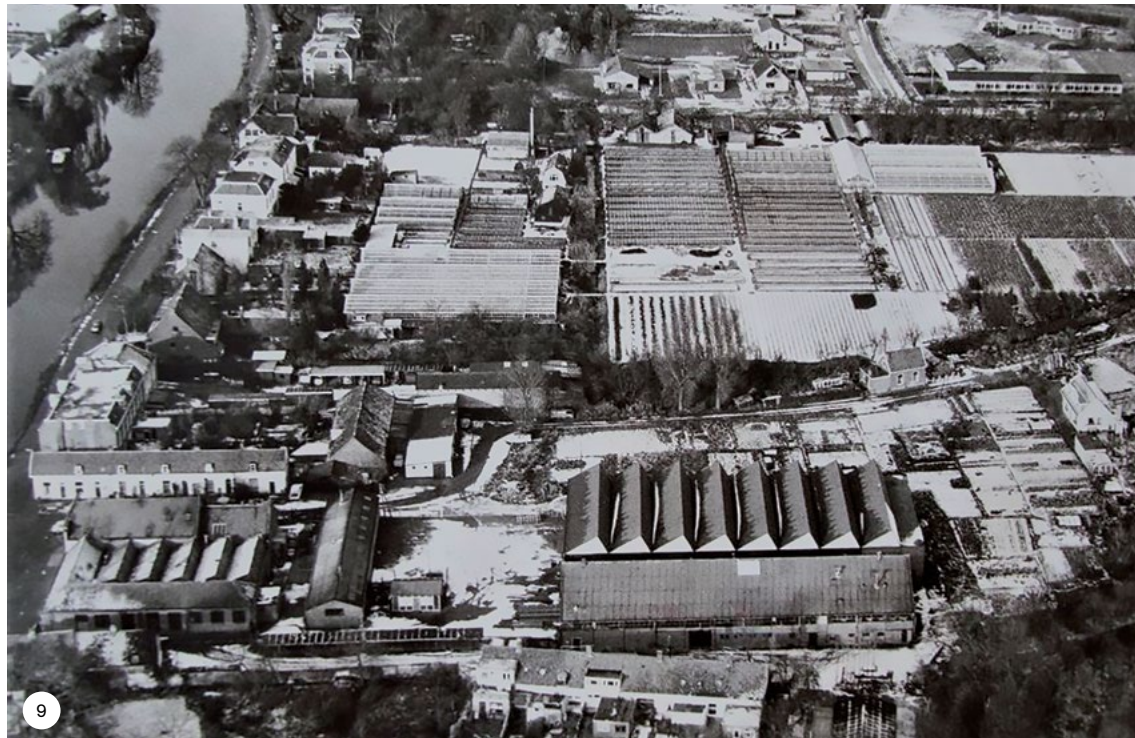
Ook aan de overzijde van de rivier, ongeveer waar de Van Lingebrug lag, stond vanaf eind zestiende eeuw het gerechtshuis van Maarsse annex herberg De Swaen. Begin negentiende eeuw tot 1827 was het nog in gebruik als 'gemeentehuis' van Maarsse (zie afbeelding 15).

Verder lopend zien we een groot huis vlak aan de weg staan, een rijksmonument uit circa 1700. Er is helaas weinig bekend over dit pand, maar de prachtige plataan in de tuin ademt historie (zie afbeelding 16).

Op onze gravure uit 1650 staat Vechtenstein als laatste getekend in de rij. Het huis heeft vele eigenaren en meerdere vormen gekend door

Plattegrond van het gebied langs de Zandweg. Archief HKM.

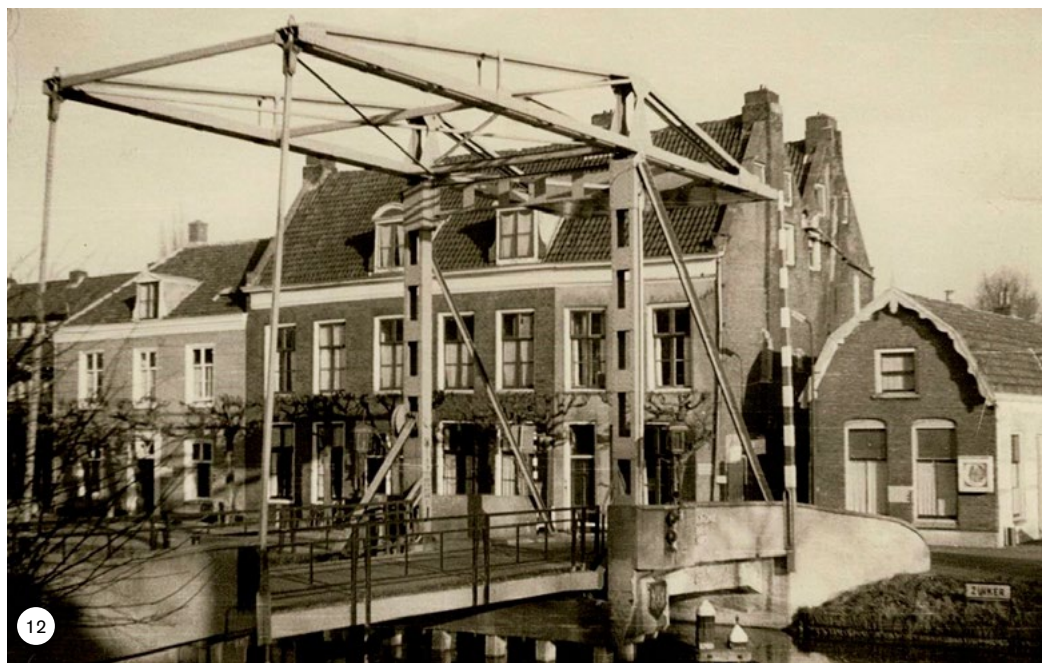
Luchtfoto met kassencomplex. Archief HKM.

De riante buitenplaats Luxemburg. Archief HKM.

IJskelder met theekoepel. Archief HKM.

De statige gevel van Overkerck **achter achter** de Dr. A.R. van Lingebrug. Archief HKM.

De naam zoals die was aangebracht op de brug. Archief HKM.

18de-eeuwse jodenpaal bij Overkerck. Archief HKM.

Herberg De Swaen. Archief HKM.

Zandweg 4-5 met monumentale boom. Archief HKM.

Vechtenstein in 1870. Archief HKM.

In de wijk Zandweg-Oostwaard zijn acht voormalige bewoners van Vechtenstein in straatnamen vernoemd, onder andere Van Exel, Van Uffelen en Hondius. Tijdens WOII had de Duitse generaal Blaskowitz in het huis zijn hoofdkwartier.

Tegenover het huis, op het stukje 'overtuin', staat een sculptuur van Lolke van der Bij en Marianne van Dedem uit 2015 (zie afbeelding 18). Op dat veld mag omwille van een vrij uitzicht vanuit het pand niet gebouwd worden. Eronder ligt een waterbassin voor de opvang van regenwater.

Het verslag van onze wandeling in vijf etappes langs de Vecht van Oudaen naar Vechtenstein op basis van de prent uit 1650 is nu afgerond. Met dank aan Jan Simonis en Piet Gentenaar voor het samenstellen van de tekst op basis van mijn aantekeningen bij de gehouden lezingen.

In bijna 400 jaar is er vanzelfsprekend erg veel veranderd. Gelukkig zijn er nog voldoende aanknopingspunten om de interessante geschiedenis van dit gebied te beschrijven. Er is echter altijd weer iets bijzonders te ontdekken en het blijft boeiend je daarin te verdiepen en erover te vertellen. ●

Sculptuur van Lolke van der Bij en Marianne van Dedem met Vechtenstein op de achtergrond. Archief HKM.

Een terracottaplastiek van Cornelis de Bruin

Jaap Kottman

Onlangs verwierf ik een terracottaplastiek met op de achterzijde de vermelding 'Corns de

Bruin'. Deze naam was vooraf aan het bakproces in de nog zachte klei gegrift, waardoor het

ook zeker is dat Corns (Cornelis) de Bruin de maker ervan is. Wie was Cornelis de Bruin? Het antwoord daarop staat in Periodiek nr. 1 van dit jaar op bladzijde 7 tot en met 13. Door Hans van Bommel en Jan Simonis is een interessant artikel geschreven over de levensloop van de kunstenaar Cornelis de Bruin (1870-1940), die in de periode 1913-1918 in Maarsse woonde en werkte. Aan Langegracht 9 liet hij samen met Arnold Heystee in 1913 een keramiekoven bouwen, 'De Terra-Cottafabriek', met de bedoeling daar terracotta-aardewerk te produceren. Over de productie in Maarsse is helaas weinig bekend. Het hier te bespreken plastiek is een zeldzaam overgebleven product uit die Maarsse werkperiode.

Het plastiek

Het ongeglazuurde plastiek is vervaardigd in roodbakende chamotteklei. Dit is ijzerhoudende klei waaraan kleine steenkorrels zijn toegevoegd. Het gebakken eindproduct wordt terracotta genoemd. Cornelis de Bruin heeft de klei handma-

Foto Jaap Kottman

Foto Jaap Kottman

tig tot een beeldje gevormd en de strijksporen van een spatel zijn goed zichtbaar. De binnen-

een arme boerenfamilie is afgebeeld die een maaltijd gebruikt. De maaltijd bestaat uit aard-

ruim vijftientig cm hoog en stelt een staande, oude vrouw voor op een voetstuk met daarop drie ronde potten (zie afbeelding 1, 2, en 3).

Het onderwerp

De vrouw staat een beetje gebogen met het hoofd iets opzij gericht. Ze draagt een muts of kapje en om haar schouders een omslagdoek met franjes en een lange rok die tot aan de grond reikt. Haar handen en onderarmen steken onder de omslagdoek uit. De drie potten zijn aflopend in formaat, de grootste is voorzien van een conisch deksel met knop. Waarschijnlijk betreft het een weergave van een arme, oudere vrouw die met straatverkoop wat geld wilde verdienen.

De uitbeelding van arme mensen was in de negentiende- en vroeg twintigste eeuw een veelgekozen onderwerp voor een kunstwerk. Voor wat geld wilden arme mensen wel poseren. Een voorbeeld daarvan is het schilderij De Aardappelers van Van Gogh, waarop

Voor wat geld wilden arme mensen wel poseren.

zijde is vanuit de bodem uitgehold om spanningen bij het bakken te voorkomen. Zo vertonen zich geen scheuren of barsten. Het beeldje is

appelen en een koffieachtige drank, de goedkoopste etenswaren uit die tijd. Bij het plastiek van Cornelis de Bruin is de gebogen houding

van de vrouw karakteristiek met daarbij het door het leven getekende gezicht van de vrouw dat is aangegeven met enkele rake kleistreken. De voor die periode kenmerkende omslagdoek met franje fungeerde als overjas. Een echte jas kon alleen betaald worden door meer bemiddelde vrouwen uit die tijd. Ongetwijfeld kende Cornelis de Bruin verschillende arme mensen van dichtbij. Aan de Langegracht lagen diverse stegen en sloppen (doodlopende stegen) waaraan, achter de grachtenhuizen, groepjes van arbeidershuisjes stonden. De modellen voor een kleiplastiek als deze liepen waarschijnlijk dagelijks bij Cornelis voorbij. De kunstenaar De Bruin was lang in de vergetelheid geraakt. Tegenwoordig is er echter weer groeiende aandacht voor hem en voor zijn werk. ●

Bron

Hans van Bommel, Jan Simonis. Een kunstaardewerkfabriek op de Langegracht. Periodiek Historische Kring Maarsse nr. 1-2024, pp. 7-13.

3

Foto Jaap Kottman

Achter de schermen...

Piet Gentenaar

In deze aflevering van Achter de schermen stellen we de werkgroep Archeologie, Planologie en Beleid aan u voor. De groep bestaat uit Helma Bokhove, Hans van Bommel, Wally Smits en Ron Moers.

Helma: Vorig jaar vond het bestuur van de HKM het een goed idee om de werkgroep Archeologie een herstart te laten maken. Als nieuweling in het bestuur heb ik dat op mij genomen. Hans, Wally en Ron hadden er ook wel weer zin in. In september 2023 zijn we begonnen met inventariseren wat er nog aan projecten lag en wat nog niet was afgerond. Daar gaan we mee verder op basis van de in de werkgroep aanwezige expertise.

In de nieuwsbrief hebben wij al verslag gedaan van de gevonden keien tussen de Sweserengseweg en de Tuinbouwweg, die misschien wel verband houden met het mysterieuze slot Maarssenburgh. We hebben besloten ook planologische en beleidsmatige zaken in de gaten te houden. Zelf heb ik daar meer affiniteit mee dan met het speuren in de grond. Dat laat ik graag aan de collega's over. Ik pak een aantal organisatorische dingen op en ik mag de bijeenkomsten van de werkgroep voorzitten.

Wally: In het verleden was ik betrokken bij de opgravingen bij Endelhoven, de plek waar nu het gemeentekantoor staat. Ik heb me toen meer beziggehouden met het bronnenonderzoek naar de geschiedenis van het gebouw. Nu de werkgroep weer actief is, lijkt het me goed om met diverse hand- en spandiensten mijn steentje bij te dragen aan eventuele opgravingswerkzaamheden, ondanks de beperkende nieuwe regels.

Hans: Ik ben blij dat de werkgroep weer actief is geworden. We overleggen met de gemeente over bouwplannen, verbouwingen aan rijks- en gemeentelijke monumenten en bodemvondsten en de beoordeling daarvan. We zijn onder andere betrokken bij de ontwikkelingen rond de verbouwing van de boerderij 't Slijk en ook de gevonden klooster-

moppen van het mogelijke kasteel Maarssenburgh hebben onze aandacht.

De onderzoeken vinden plaats onder begeleiding van RAAP: het Regionaal Archeologisch Archiverings Project.

Ron: Jaren geleden had de HKM een actieve werkgroep Archeologie maar als gevolg van een wetswijziging werd het voor amateurarcheologen eigenlijk onmogelijk gemaakt, althans dat is lang de (onjuiste) gedachte geweest. Amateurarcheologen kunnen nog steeds een waardevolle bijdrage leveren en dat doen ze ook. Het is niet alleen maar opgraven, nee sterker nog: in principe laten archeologen alles in de grond zitten - in situ - noemen wij dat. Er wordt feitelijk alleen opgegraven als het echt niet anders kan, als er archeologisch materiaal verloren dreigt te gaan. Archeologie en historische geografie in combinatie met bouwhistorie zijn manieren waarmee je relevante puzzelstukjes kunt vinden. Samen met andere historische bronnen leveren deze een veelkleurig, dimensionaal beeld op van Maarssen en haar directe omgeving.

Door actief deel te nemen aan deze werkgroep kan ik met dat puzzelen een bijdrage leveren aan het bereiken van het gemeenschappelijke doel van de HKM.

Van links naar rechts: Wally Smits, Hans van Bommel, Ron Moers en Helma Bokhove.

1

Balthazar Huydecoper regelt erfenis

Oostwaard en Vechtenstein

Wally Smits

Balthazar Huydecoper (1695-1778), nazaat van de roemruchte familie Huydecoper van Maarsseveen, was ongetwijfeld de meest invloedrijke man op taal- en letterkundig gebied in de achttiende eeuw (zie afbeelding 1).

Na zijn studie rechten in Utrecht werd hij vanaf 1723 regent van het Burgerweeshuis te Amsterdam en derhalve ook bestuurder van de Amsterdamse Schouwburg, want die werd vanaf de oprichting in 1637 geëxploiteerd door dit Burgerweeshuis en het Oude Mannen- en Vrouwenhuis.

Balthazar Huydecoper (1695-1778), geroemd als dichter en neerlandicus. Ets van Arnoud van Halen naar een tekening van Quinkhart. HUA, toegang 67, inv. nr. 188.

De opbrengsten van de schouwburg werden ingezet voor deze liefdadigheidsinstellingen. De laatste functie gaf hij in 1732 op en werd in hetzelfde jaar dijkgraaf van Texel en baljuw van de Eierlanden (deel van Vlieland). Met zijn 'Proeve van taal- en dichtkunde' wilde hij structuur brengen in de spelling en grammatica van de Nederlandse taal, die in vroeger tijden door buitenlandse invloeden (door de hertog van Alva met name) negatief was beïnvloed. Balthazar hakte de knoop door voor het gebruik van 'als' en 'dan' na een comparatief (vergroten trap). Het werd dus niet 'groter als' maar 'groter dan' volgens zijn voorstel. Op latere leeftijd verzorgde hij een moderne editie van de middeleeuwse Rijmkroniek van Melis Stoke.

Vanaf 1745 was hij voortdurend in twist met zijn neef Joan Huydecoper over het erven van de heerlijkheid en dus de titel van Maarsseveen. Hij kreeg zijn zin niet, maar werd na het overlijden van Johan wel voor f 38.000 afgekocht door de weduwe. Voor het overige heeft hij voor de geschiedschrijving van Maarsseveen geen enkele betekenis gehad. Wel heeft hij heel kort een rol gespeeld in de geschiedenis van Oostwaard en het huis Vechtenstein.

Oostwaard als gerecht

Op 7 februari 1709 verkocht J(h)an Hondius, heer van Oostwaard, de plaats Vechtenstein, groot 4 morgen en 11 roeden aan de Amsterdamse koopman op de Oostzee, Frederik Philippe d'Orville (1664-1729).

De verkoper was 'zuid aangeland', vanuit richting Utrecht (als heer van Oostwaard) en juffrouw Cambier (van de steenoven Goed Ten Bosch) was 'noord aangeland', vanuit richting Maarssen. Twee dagen later verkocht d'Orville zijn huis Vecht

Vechtenstein gekocht door Frederik Philippe d'Orville in 1709 en 10 jaar later in Stoopendaals zegepraalende Vecht opgenomen.

en Rust aan de overkant van de Vecht, nu Hazenburg geheten, aan Anna de la Court. ²⁾ Dit huis was al vanaf 1675 in bezit van de familie geweest en was via grootvader Jean (Johan) en vader David

veen. Of d'Orville loerde op een statusverhoging door het predicaat 'heer van' aan zijn naam toe te voegen is niet bekend, maar we vermoeden van wel. Nog geen 10 jaar later kreeg hij zijn zin;

Hij was voortdurend in twist met zijn neef Joan Huydecoper over het erven van de heerlijkheid en dus de titel van Maarsseveen.

in 1699 op naam gesteld van Frederik Philippe. Ook in het noorden van het dorp komen we in 1692 ene David d'Orville tegen, de zoon van Johan en de broer van Frederik Philippe, die het kleine buitentje Vechtlevens bezat. De familie was dus ruim vertegenwoordigd in Maarssen en Maarsse-

op 2 november 1718 kwam hij via een openbare verkoping in het bezit van de ambachtsheerlijkheid Oostwaard voor de som van f 21.750. ³⁾ Hij was zowel eigenaar van het buiten Vechtenstein als heer van Oostwaard. Oostwaard bestond slechts uit één 'huysinge', bouwland en weiland,

3

Prent van tekenaar L.P. Serrurier 'Gezicht op de boerderij op het terrein van het voormalige kasteel Oostwaard ten zuiden van Maarssen' uit ongeveer 1730 naar een onbekend voorbeeld uit 1703 of 1709 (was slecht leesbaar), zoals vermeld in de catalogus van het beeldmateriaal van HUA nr. 201725. Dit geheel werd gepacht door Albert van Oostweerd.

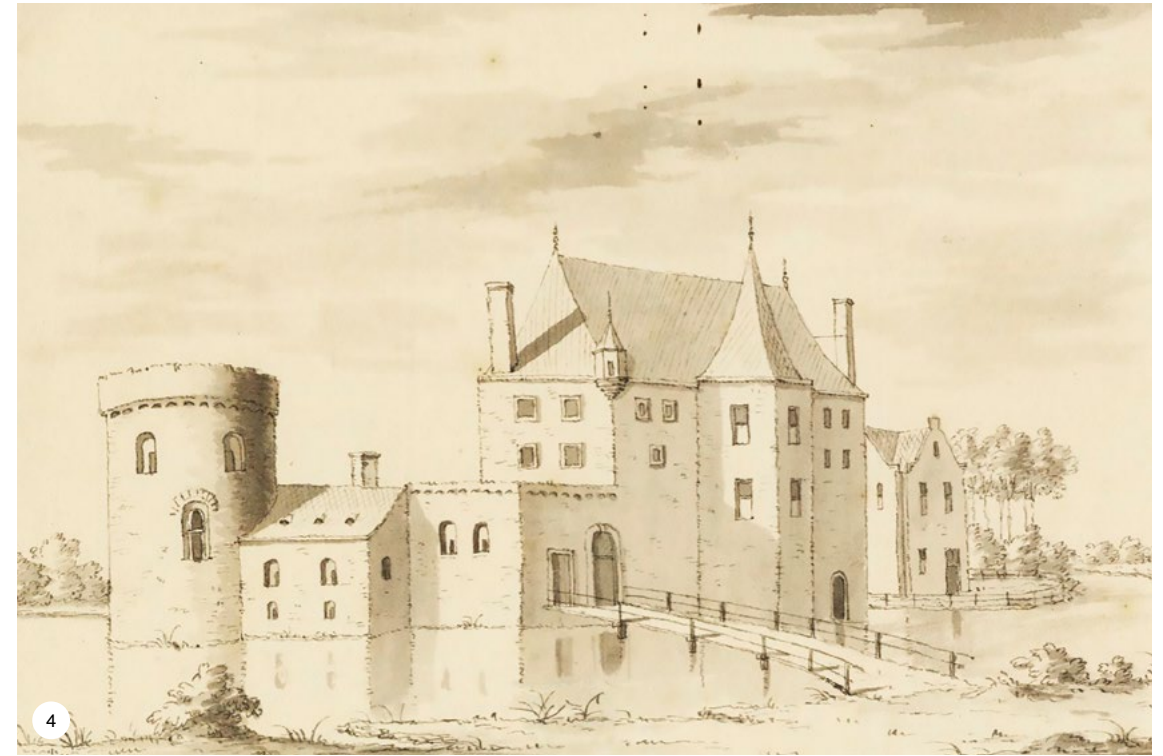
die ook gebruikt werden voor het afgraven van steenaarde(klei), tezamen groot 117 morgen en 217 roeden (ongeveer 100 hectare). Mooi detail is dat er ook brouwgereedschap aanwezig was. De gebruiker van de boerderij, Albert van Oostweerd, brouwde kennelijk zijn eigen bier. Hij had nog een huurcontract tot 1720 en zou daarna pachter blijven (zie afbeelding 3). Noch Johan Hondius, noch Frederik Philippe d'Orville hebben moeite hoeven doen om van

Commelin. Zij was de dochter van Jan Commelin, professor in de botanie, en samen met Joan Huydecoper stichter van de Amsterdamse Hortus Medicus (later Botanicus). Zo verweven waren soms de relaties in het Amsterdamse. Lucas en Cornelia woonden in 1683 op Vechtenstein en Lucas deed in 1698 een geslaagde poging om Oostwaard van de Staten van Utrecht te kopen als zelfstandig gerecht. Op 29 januari 1698 verkocht Jacob Taets van Amerongen namens de ridder-

De gebruiker van de boerderij, Albert van Oostweerd, brouwde kennelijk zijn eigen bier.

Oostwaard een ambachtsheerlijkheid, een eigen, zelfstandig gerecht van een heer te maken; dat had Lucas Hondius (1664-1704) gedaan. Lucas woonde er al vanaf zijn huwelijk met Cornelia

schap van Utrecht voor f 30.000 de hofstede en de heerlijkheid Oostwaard aan Lucas Hondius. De hofstede bestond uit een '*huysinge, bergen, schuyren en verder getimmerte*'.⁴⁾ Hoewel het gebied 117

4

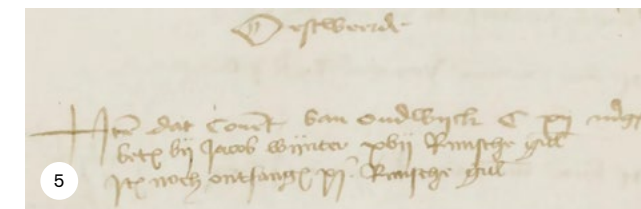
Tussen 1728 en 1732 vervaardigde L.P. Serrurier dit gezicht op 't huis Oostwaard' ten zuiden van Maarssen. Bron: HUA, beeldmateriaal, cat. nr. 201724.

morgen en 155 roeden land omvatte, werd het voor 112 morgen verongeld (belast). Een oppervlakte die we gedurende eeuwen tegenkomen. In de late middeleeuwen was nog sprake van 132 morgen, wellicht werd het grondgebied aan de overkant van de Zogwetering ook onder Oostwaard meegeteld.

Als getuige bij de opstelling van deze verkoopakte komen we Nicolaas Monck tegen, familie van de latere schout van Maarsseveen mr. Pieter Monck. Die zullen we later in dit verhaal nog tegenkomen. Als we Balthazar Huydecoper mogen geloven, was met name de echtgenote van Frederik Philippe d'Orville, Sara Tiewelen, gek op Oostwaard. Zij knapte het gebied op en bracht versieringen aan. Het zou best kunnen dat zij de tekenaar Serrurier, die al een tekening had (na)gemaakt van de boerderij, opdracht heeft gegeven om de ambachtsheerlijkheid nog meer allure te geven om er een (voorheen nooit genoemd) kasteel in te projecteren (zie afbeelding 4). Sara heeft er tot haar dood van kunnen genieten.

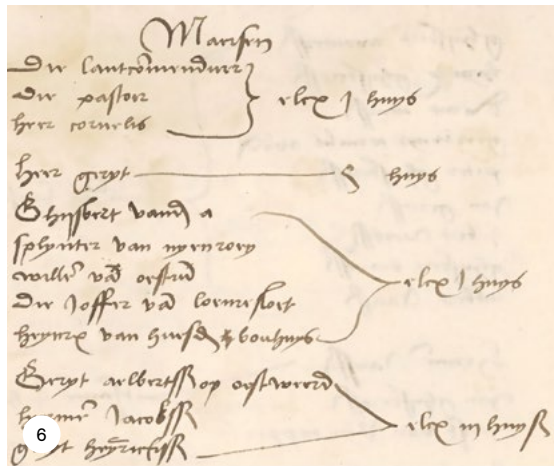
Oostwaard voordat het gerecht werd

Voor de verkoop van Oostwaard als gerecht aan Lucas Hondius behoorde het gehele gebied aan de in het jaar 1135 voor vrouwen gestichte Utrechtse Sint-Stevensabdij van Benedictinessen te Oudwijk. Van een schenkingsakte is geen spoor meer te bekennen. Wel nemen bisschop Otto en Paus Honorius III in 1217 het convent in bescherming. In deze beschermingsakte worden ook de bezittingen van dit convent beschreven.

5

Jacob Winter betaalt in 1459 over 112 morgen in totaal 28 Rijnse guldens aan morgengeld. De eigenaar van de grond is het Convent van Oudwijk. Bron: HUA toegang 58, Staten van Utrecht in de landsheerlijke tijd, inv. nr. 335.

Geryt Aelbertsz op Oostweerd wordt in 1525 voor het huisgeld aangeslagen voor 3 huizen (3 regels van onderen). Oostweerd wordt niet als apart gerecht maar onder de post Maarssen aangeslagen. Bron: HUA, toegang 58, Staten van Utrecht in de landsheerlijke tijd, inv. nr. 373.

We komen in Maarssen 1 hoeve en 8 'jugera' (2500 m², iets meer dan een vierde morgen) tegen, in Maarssenbroek 6 ½ hoeven en in Oostwaard slechts 3 ½ hoeven; dat zou volgens latere berekeningen slechts 56 morgen zijn. Pas na het jaar 1400 komen we in de archieven aantekeningen tegen die aangeven dat er een landbouwbedrijf op was gevestigd. In 1400 pachtte Johan Henrick 132 morgen van het convent van Oudwijk.⁵⁾ Hetzelfde gebied, beschreven als 'land en huisinge' werd in 1447 verpacht aan Belie van de Woerte, vrouw van Vrederick van der Woerte Lambertsen en Jacob Winter voor de pachtsom van 176 goede gouden oude Vrancrijcse schilden, waar nog eens 25 'goede pacht cappoenen' bij

kwamen.⁶⁾ In 1459 komen we Jacob Winter weer tegen, maar nu als enige pachter, toen hij aan morgengeld 28 Rijnse guldens mocht ophoesten (zie afbeelding 5).

Al deze belastingen hadden tot doel om de oorlogen van de Utrechtse bisschoppen te kunnen financieren. In het begin van de zestiende eeuw wordt het verhaal voor ons interessanter. Dan verschijnt de achternaam Van Oostwaard of Van Oostweerd met de nodige varianten in beeld. In 1503 wordt Gherijt Aelbertsz van Oostweerd genoemd als pachter van het boerenbedrijf dat bestaat uit 'een bouwinge', bestaande uit een 'huysinge, berghen, schueren'.⁷⁾ Ook hij mag buiten

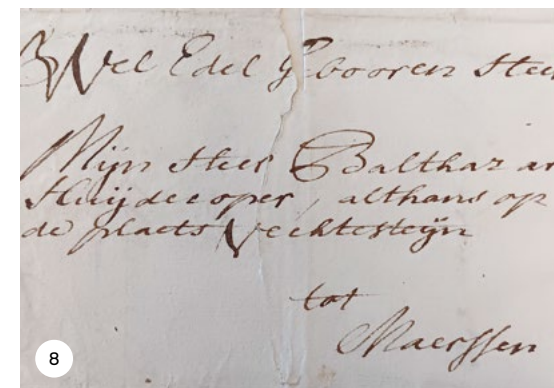

Bakker Arent Oostwaert en Catharina Keizerswaard, schilder Jan Havicksz. Steen, 1658. Collectie Rijksmuseum Amsterdam.

de pacht 25 kapoenen leveren, maar ook nog een mud witte erwten. Vermoedelijk liep Gherijt niet met deze kapoenen over straat naar het convent, maar was deze zinsnede symbolisch. In de achttiende eeuw kom ik bij de Utrechtse Leenhof voor een 'goede vette Kapoen' een afkoopsom van f 1-10 tegen.

In de voorgaande akten wordt wel iets vreemds vermeld; op het gehele terrein mocht de pachter geen eiken, essen en opgaande wilgen poten. De reden van dit verbod wordt jammer genoeg niet gegeven. Hierna kom ik tot de verkoop van het gebied in 1698 geen pachtakten meer tegen. Wel mocht Gherijt Aelbertsz van Oostweerd in 1525 meebetalen in de belasting op huizen, het zogenaamde huisgeld, het hele gebied telde slechts drie huizen (zie afbeelding 6).

Ondanks de gevonden kloostermoppen in de fundering van het huidige huis Oostwaard is er geen enkel historisch bewijs dat in Oostwaard een ridder is geweest als eigenaar, laat staan een kasteel. De achternaam Van Oostwaard is verbonden aan de pachters. Hun familie kom ik in de hele Vechtstreek tegen; van Maarssenbroek tot Oud Aa tot zelfs in Abcoude en natuurlijk ook in Utrecht. De meest bekende is wel Arent (van) Oostwaert, de katholieke Leidse bakker, die op 7 september 1657 voor de schepenen van Utrecht in het huwelijk trad met de Utrechtse Catharina

Voorkant van een brief gericht aan Balthazar Huydecoper waaruit blijkt dat hij verbleef op de buitenplaats "Vechtenstein". Bron: HUA, toegang 67, archief familie Huydecoper, inv. nr. 1122.

Keizerswaard wiens overgrootvader pachtboer was van de boerderij Oostwaard. Hij liet zichzelf en zijn vrouw vereeuwigen door zijn eveneens katholieke, Leidse buurman, de schilder Jan Steen (zie afbeelding 7).⁸⁾ De familie Van Oostwaard is na de Reformatie altijd katholiek gebleven.

De verkoop van Vechtenstein en Oostwaard

Hoewel het meeste van het bovenstaande overzicht al bekend is, blijft het toch interessant om het te vergelijken met de paar bladzijden die Balthazar in een soort dagboekje van slechts 14 pagina's wijdde aan Vechtenstein en Oostwaard.⁹⁾ Slechts vier bladzijden gaan over de afhandeling van de erfenis van Frederik Philippe en Sara in Maarssen. Op 23 mei 1729 werd Sara als laatste van het echtpaar in Amsterdam begraven, nog geen drie weken na haar man. Balthazar was samen met Jacob Tiewelen aangewezen als executor-testamentair. De hele afwikkeling, waarin ook de verkoop van een 'Hoekerschip' was betrokken en in 1738 de planning van een grand tour voor een bijna volwassen d'Orville, zou bijna 10 jaar vergen. Ik beperk me hier tot de krappe week die de executeurs in Maarssen doorbrachten. Zonder me al te veel op genealogische zijsporen te begeven bestond het gezelschap dat op 14 juli 1729 's ochtends om 8 uur inschepte bij de Beerebijt in Amsterdam uit alleen maar neven en nichten. Alles en iedereen was verwant aan elkaar. De heer Tiewelen was er met vrouw en drie kinderen, neef Abraham en ook de nichten Sara d'Orville en Philippina d'Orville reisden mee. Na onderweg in De Kluit een hapje gegeten te hebben, arriveerde het gezelschap omtrent 3 uur op Vechtenstein. De reis met de trekschuit had inclusief lunch zeven uur geduurd. Hier verbleef Balthazar een kleine week en ontving daar zelfs post (zie afbeelding 8).

Vrijdag 15 juli gingen de executeurs naar Utrecht, waar de schout van Maarsseveen, de heer Pieter Monck verbleef. Deze was ook als advocaat verbonden aan het hof van Utrecht, dus een deskundige op het gebied van erfrecht. Hij vertelde hun dat als Vechtenstein, omdat het leengoed was, naar de nog minderjarige oudste zoon van het overleden echtpaar zou gaan, hij wel het geld dat zijn vader had betaald voor Vechtenstein in

de gemeenschappelijke boedel moest storten. Hij voegde er ook aan toe dat voor die actie wel toestemming nodig zou zijn van de heren van het Hof van Utrecht. Beter was het om het hele bezit te verkopen. Daar was het hele gezelschap het mee eens. Er werd dus duidelijk verschil gemaakt tussen Vechtenstein, vanouds behorend tot het Goed ten Bosch, dus leenroerig aan de Staten van Utrecht en het van de ridderschap gekochte, dus nu *'allodiale'* stuk Oostwaard. Allodiaal hield in dat het een niet leenplichtig, vrij erfgoed was en dus vrij vervreemdbaar (verkoopbaar). Balthazar noteerde nog in zijn dagboekje dat de overleden nicht Sara d'Orville haar zinnen had gezet op Oostwaard, maar dat, mocht zij haar man overleven, na zijn dood alles als allodiaal goed naar haar kinderen zou gaan en Vechtenstein als leengoed naar haar oudste zoon volgens de Stichtse wetten.

Pijnlijk punt was nog het visrecht op de Vecht. Daar waren in het verleden al problemen met de heer van Maarssen mee geweest, die de heer van Oostwaard tijdens een ruzie over dit punt had 'ge-

molesteerd'. In de koopconditiën was over dit visrecht echter niets te vinden. Om de verkoop te regelen en ook de belastingtechnische afwikkeling, moest de erfenis getaxeerd worden. Probleem bij Oostwaard was echter dat het wel een gerecht was, maar dat er van een schout en schepenen geen sprake was. Zaterdag 16 juli bleek dat er wel een schout was aangesteld over Oostwaard, ene Van Eck. Die was echter na 30 jaar in functie te zijn geweest, op bevel van de Staten van Utrecht, in 1727 afgezet *'alles omdat hij Roomsch was'*; ook de pachtersfamilie Van Oostwaard was katholiek gebleven. Om dit technische probleem op te lossen riepen Balthazar en Jacob Tiewelen maandag 18 juli de oudste zoon van de pachter die Adriaan Aalbertse van Oostwaard heette en ruim 22 jaar was en de 'bouwmeester' Pieter van Meegen, oud omtrent 28 jaar bij zich en stelden hen ter plekke aan tot schepenen van Oostwaard. Samen met de ontslagen Van Eck, die eventjes als secretaris en schout mocht optreden en Verschoof van de steenoven, trok dit gezelschap zich terug in het tuinhuis van Vechtenstein, waarbij nog vermeld

wordt dat dit op het terrein van Oostwaard stond. Zij beslisten al snel dat de waarde van Oostwaard op f 20.000 getaxeerd werd en gingen daarna naar herberg De Swaen om op de goede afloop te drinken. Bij de paar regeltjes die Balthazar wijdde aan de aanstelling van de beide schepenen vermeldde hij nog dat de ouders van Adriaan Aalbertse 'misschien meer dan 200 jaar op dat goed gewoond hebben'. Uit het bovenstaande blijkt wel dat de pachters met het toevoegsel Van Oost-

waard inderdaad minstens vanaf het jaar 1500 een doorgaande lijn kenden met een voorkeur voor de voornaam A(a)lbert voor de oudste zoon. Uit de beschrijving van het gebied blijkt dat men druk was met het afgraven van de grond ten bate van de omliggende steenovens. Niet alleen

volgende heer van Oostwaard, Lespaul, die op zijn beurt gehuwd was met dochter Lucia Cornelia van Lucas Hondius, de eerste heer van Oostwaard en via hun dochter weer met een volgende heer van Oostwaard, Croock, hadden aan de overkant van de Vecht hun buitens en verpachtten de boeren-

Zij was toch weer gelieerd aan de familie Huydecoper.

de latere steenoven De IJsvogel, maar ook de ticheloven naast De Koning David (van Verschoof) ter hoogte van de huidige Termeerbrug. Ook bij de oven Duinkerken in Zuilen was men druk bezig om de klei die lekker dichtbij afgegraven kon worden te transformeren in bakstenen, tegels en dakpannen. Deze activiteit zou al spoedig leiden tot wateroverlast tijdens zware buien en helemaal als de Vecht weer eens overstroomde, zoals twee eeuwen later nog in 1928, de laatste overstroming van deze rivier (zie afbeelding 9).

In die tijd ging echter het economisch belang voor. Aan de taxatie hield Van Eck als schout, secretaris en ook voor het schrijven van de acte f 13 over. De schepenen werden niet opgenomen in het kostenoverzicht, maar kregen volgens Balthazar de dag erop nog wel f 5-12 met zijn tweeën. Na de nodige voorbereidingen -kaartmaker Maurits Walraven maakte een (nu verdwenen) kaart van het gebied- komt Vechtenstein via een veiling voor f 20.000 (perfect getaxeerd door de heren) in handen van Hester Ranst, die het huis 2 november 1729 op haar naam laat zetten. Als de lezer nu denkt: eindelijk een onbekende naam, dan komt hij bedrogen uit. Hester Ranst was weliswaar in 1671 of 1673 in Bengalen geboren, maar was toch via haar huwelijk met Jacob Jacobsz. Hinlopen, bewindhebber van de VOC en directeur van de Sociëteit van Suriname, gelieerd aan de familie Huydecoper. Ze bezat tussen 1711 en 1713 het buiten Herteveld en kocht in Utrecht zelfs in 1714 de Paushuizen. Met haar eindigt de korte periode dat het buiten Vechtenstein verbonden was met de ambachtsheerlijkheid Oostwaard. De

hofstede. Zij verbleven nooit zelf op de boerderij. Hoewel Balthazar executeur-testamentair was, mocht hij geen rol spelen bij de verheffing van het leengoed Vechtenstein. Dit moest gebeuren door de erfgenamen. Op 10 januari 1630 verscheen dan ook Abraham Scheerenberg, die met Dorothea d'Orville was getrouwd, bij het Hof Van Utrecht en deed namens de erfgenamen afstand van het leen, waarna de ridderschap Hester Ranst ermee beleende. ●

Noten

1. In later tijd werd zijn naam geschreven als Balthazar, maar tijdgenoten schreven op een enkele uitzondering na consequent Balthazar.
2. RHCVV, dorpsrechten Maarssen, inv. nr. 1729.
3. HUA, toegang 34-4 notarissen van Utrecht, inv. nr. 1094.
4. HUA, toegang 1005-1, Sint-Stevensabdij van Benedictinessen te Oudwijk, inv. nr. 838.
5. Idem, inv. nr. 836 (met foutief jaartal 1490), ergens in de loop van de latere geschiedenis raken we 20 morgen kwijt.
6. Idem, inv. nr. 835.
7. Idem, inv. nr. 837.
8. Zie Annette de Vries, de boedelinventaris van Arent van Oostwaard alias De Bakker van Jan Steen, 2007, Bulletin van het Rijksmuseum. Zij baseert de afkomst van Arent van de boerderij, uithof, Oostwaard, weer op een publicatie van H.L.M. Vera in De Nederlandsche Leeuw uit 2001 getiteld: Pachters van de hofstede van het minigerecht Oostwaard.
9. HUA, toegang 67, archief familie Huydecoper, inv. nr. 178.
10. HUA, toegang 38 inv. nr. 211.

Oostwaard na een overstroming van de Vecht in 1928. Foto genomen uit het zuidoosten. Collectie HUA: beeldmateriaal catalogus nummer 220792.

Oud Nieuws Deel 1

Ria Tijhuis

De website www.delpher.nl is een online platform waar je op trefwoord in miljoenen teksten uit kranten, boeken en tijdschriften van 1618 tot 1995 kunt zoeken op bepaalde onderwerpen. In deze rubriek 'Oud Nieuws' wordt aan de hand van een krantenartikel een bepaalde gebeurtenis beschreven.

wanneer de bisschop van Utrecht een lijst laat opmaken van zijn bezittingen. Op die lijst komt de naam 'Maersen' voor. Het is niet duidelijk of het een nederzetting is of een stuk grond. De eersten die hier woonden kunnen jagers of vissers zijn geweest die zich op de oeverwallen gevestigd hebben. In het tweede Periodiek van 1981 is er van de hand van Jan

Witte een uitgebreid artikel verschenen over de diverse grenswijzigingen door de eeuwen heen. Wij volstaan hier met het weergeven van de meest recente wijzigingen voor onze gemeente zoals we deze nu kennen. In het artikel worden ook diverse data en gebeurtenissen toegelicht. Op 8 september 1857 worden Maarssen en Maarssenbroek tot één gemeente samengevoegd. Wat betreft de oppervlakte betekent dit een enorme groei, maar wat inwoneraantal betreft is dat een stuk minder. Maarssen, dat dan circa 1500 inwoners heeft, krijgt er maar liefst 126 nieuwe burgers bij.

De volgende grote uitbreiding volgt op 1 januari 1949. Dan worden Oud- en Nieuw-Maarsseveen toegevoegd; een toename met 7400 inwoners. In 1954 volgt Oud-Zuilen (504 inwoners) en in 1957 komen Tienhoven (711) en een deel van Westbroek (662) erbij.

Het dorp is de laatste 100 jaar uitgebreid met diverse wijken, zoals de Friezenbuurt, en na de Tweede Wereldoorlog het Zeeheldenkwartier, het Staatsliedenkwartier, Zandweg-Oostwaard en als laatste Op Buuren. De grootste aanwas wat het aantal bewoners betreft is toch wel te danken aan de bouw van de wijk Maarssenbroek. Een actueel onderwerp, want dit jaar wordt het 50-jarig bestaan van deze wijk gevierd. In deze wijk wonen in mei 2024 zo'n 23.500 mensen. De woonkern Maarssen is sinds 2011 onderdeel van de gemeente Stichtse Vecht en heeft anno 2024 in totaal een inwoneraantal van zo'n 40.000 personen en een oppervlakte van 16.06 hectare. ●

Vrijdag 18 Juni 1954

Maarssen telt momenteel reeds 9000 inwoners

Groei mede gevolg van vele annexaties

Gisteren werd de 9000ste inwoner van Maarssen in het bevolkingsregister geboekt. Het is in dergelijke gevallen altijd moeilijk uit te maken of die 9000ste Maarsseenaar nu een pasgeboren baby is dan wel iemand die zich hier vestigde, maar in elk geval is dit feit weer een mijlpaal in de historie van Maarssen.

De voorspoedige groei van dit Vechtdorp is behalve aan een geboortetoe- en vestigingsoverschot ook te danken aan de diverse annexaties, die in de loop der jaren plaats hadden. Zo waren Maarssen en Maarsseveen vóór 1640 beide afzonderlijke z.g. Statengerechten. In 1640 werd het gedeelte, dat bekend staat als Nieuw-Maarsseveen van Maarssen afgescheiden en aan de heer Jean Huydecoper verkocht, waardoor Maarsseveen groter werd dan Maarssen. In de tijd, toen al het oude veranderd moest, in de tijd van de Franse revolutie, werd Maarsseveen in twee gemeenten gescheiden: in Nieuw- en Oud-Maarsseveen. Dit gebeurde in 1795. In 1812 werd het weer anders: de gemeenten Oud-Maarsseveen, Nieuw-Maarsseveen, Breukelerveen en Tienhoven werden samengevoegd evenals de gemeenten Maarssen en Maarssenbroek. De eerstgenoemde gemeente heette Tienhoven en de tweede vergrote gemeente Maarssen. Echter onder invloed van de reactie, die bij het herstel der onafhankelijkheid plaats greep, werd de oude toestand weer hersteld. Maarsseveen werd een geheel, terwijl Maarssen en Maarssenbroek weer afzonderlijke gemeenten werden. Eerst bij de wet van 13 Juni 1857 (Staatsblad 73) werden Maarssen en Maarssenbroek definitief een gemeente.

Honderd jaar geleden, in 1852, telde Maarssen 1490, Maarsseveen 1259 en

Dinsdag 18 juni jl. was het 70 jaar geleden dat bijgaand artikel verscheen in het Nieuw Utrechts Nieuwsblad. Door gemeentelijke herindelingen in de afgelopen 170 jaar zijn de oppervlakte van Maarssen en het inwoneraantal verschillende keren toegenomen. Het begint in het jaar 930 n.C.

het oude regthuys
eetcafé • feestcafé • catering

laan van niftarlake 101 • 3612bp • tienhoven
telefoon 0346 - 28 13 82 • website hetolderegthuys.nl

HAIRFASHION maarssen

HAIRFASHION MAARSSSEN
PROFESSIONALS
IN HAARVERZORGING

EEN MOMENT
VOOR JE HAAR
EN VOOR JEZELF

PERSOONLIJKE AANDACHT EN DESKUNDIG ADVIES

DIRECT EEN AFSpraak MAKEN
TEL. 0346 562032
HAIRFASHIONMAARSSSEN.NL

OF DOWNLOAD
ONZE APP

HAIRFASHION MAARSSSEN | KAATSBAA 3 | MAARSSSEN

de Graaff

lingerie
bedmode
slapen

Bedmode

Slapen

Lingerie & nachtmode

Linnenshop

de Graaff

slapen/bedmode/lingerie/linnenshop

Kaatsbaan 48
3601 ED Maarssen
0346-562122
www.degraaffmaarssen.nl

aankoop • taxaties
verkoop • hypotheken
verhuur • nieuwbouw

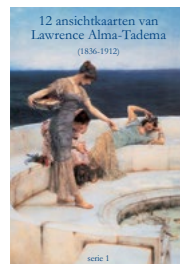
Sterk door Service!

Nassaustraart 14
3601 BG Maarssen
0346 - 58 50 30

ritter@era.nl
www.eraritter.nl
f erarittermakelaardij
t @ERA_Ritter

**Afbeeldingen en foto's uit een andere tijd. Kunst van alle tijd.
Gevat in doosjes met ansichtkaarten. **Bekijk onze website!****

muldershouse.nl